

FONINIAI EMOCINIAI IŠGYVENIMAI¹

V. VILIŪNAS

Daugiausiai psichologijoje tyrinėjamos ir aptariamos situacinės emocijos, kylančios kaip tiesioginis atsakas į konkrečius įvykius. Rečiau pabrėžiama, kad tokius atsakus lemia ne vien įvykiai, bet ir jau egzistuojančios emocinės būsenos, pasireiškiančios kaip situacinių emocijų fonas. Nors kelios tokių foninių emocijų išgyvenimų atmainos (nuotaikos, jausmai) gerai žinomos, jų prigimtis, funkcinė paskirtis, kiti ypatumai kelia ginčus, tebelikdami neišaiškinti. Tai apmaudu, nes foniniams išgyvenimams tenka ypatingas vaidmuo sieti atskiras emocines reakcijas, jungti jas į ištisinį emocinį gyvenimą, kuris psichologijoje be tokio vienijančio pagrindo vaizduojamas veikia kaip izoliuotų arba mažai tarpusavyje susijusių emocijų reakcijų seka, nei kaip visybiškas reiškinys. Taigi pastangos pasistūmėti pirmyn tiriant ir suprantant foninius emocinius išgyvenimus sėkmės atveju, be tiesioginių rezultatų, žada dar šiek tiek išsklaidyti painingą, būdingą emocijų psichologijai.

1. Terminas *jausmas* turi kelias reikšmes. Pagal vieną iš jų (angl. *sentiment*, rus. *чувство*), jis gana vieningai apibūdinamas kaip pastovus žmogaus emocinis santykis, nukreiptas į svarbius jam reiškinius ir dalykus. Kadangi tie patys reiškiniai pastoviai sukelia dar daug situacinių emocijų, jų atžvilgiu jausmai lyg ir tiktų būti foniniais išgyvenimais. Tačiau nuomonės, išsakytos šiuo klausimu, skiriasi.

Tiek A. F. Shand (1926; 1968), pasiūlęs visą emocijų, susijusių su tam tikru objektu, kompleksą vadinti jausmu, tiek autoriai, palaikę šią idėją (McDougall, 1933; Phillips, 1937 ir kiti), nelaikė jausmo atskiru ontologiškai egzistuojančiu emociniu išgyvenimu. Jiems jausmas – veikia pažintinė idėja, siejanti ypatingai organizuotas emocijas: “Idėja (...) yra pagrindinis jausmo branduolys, be kurio jis negali egzistuoti ir kurio pagrindu kai kurios emocinės nuostatos besijungdamos sudaro funkcijų siste-

¹ Straipsnis parašytas remiant Dž. Soroso įsteigiam fondui “Kultūrinė iniciatyva”.

mažą” (McDougall, 1936, p. 108–109); jausmas – tai “organizuota emocijų, susijusių su mintimis apie tam tikrą objektą, grupę” (Burt, 1945, p. 538).

Panašiai jausmas apibūdinamas ir rusų psichologijoje (Ковалев, 1957; Якобсон, 1958); teigiama, pavyzdžiui, kad “psichinis kokio nors jausmo tiesioginio išgyvenimo procesas ir yra emocija” (Смирнов, Трохачев, 1974, p. 31).

Kitas jausmo supratimas kyla iš nuomonės, pagal kurią situacijoje vienos emocijos vystosi iš kitų. Nors tam tikrus šios nuomonės atgarsius įmanoma atsekti ir šiuolaikiniėje psichologijoje, ji daugiau būdinga seniesiems fenomenologiniams emocinio gyvenimo aprašymams (pvz., Spinozos, Hūmo koncepcijose, žr. Виллюнас, 1990, p. 82–100). Juose tvirtinama, kad įvykiai dažnai sukelia emocijas todėl, kad yra susiję su *jau* emociškai vertingais objektais, taigi nauja kylanti emocija yra tiek įvykio, tiek jau egzistuojančio emocinio santykio išdava. Tam, kad sportinės komandos pralaimėjimas nuliūdintų, o žmogaus gera nuotaika nudžiugintų, reikia, kad tas žmogus ir ta komanda būtų jausmo objektu, t. y. jau būtų mėgstami, emociškai svarbūs; nemėgstamos komandos pralaimėjimas, priešingai, nudžiugins.

Taigi jausmas – ne vien idėja, o dar nukreiptas į tą idėją realus emocinis išgyvenimas, turintis svarbią savybę: klostantis įvykiams sudaryti sąlygas įvairioms nukreiptoms į juos emocijoms atsirasti. Kildamos iš jausmo, situacinės emocijos savotiškai jį pratęsia, taktiškai konkretizuoja jo išreiškiamą strateginį santykį. “(...) Meilės jausmas, pagal tai, kokios yra aplinkybės, gali sukelti nerimą, sielvartą (išsiskyrus), džiaugsmą (susitikus), pyktį (kai mylimas žmogus apvilia) ir pan.” (Psichologijos..., 1993, p. 130).

Seniai pastebėta, kad emocijų gilumas, pastovumas ir, antra vertus, intensyvumas nesutampa ir būna net atvirkščiai susiję: “Ūmios emocijos turi tendenciją būti paviršutiniškos, o gilios (todėl ir pastovios) emocijos – mažiau intensyvios” (Wellek, 1970, p. 283; žr. dar Krueger, 1928; Stern, 1928; Крюгер, 1984). Intensyvios ir gausios situacinės emocijos, išsivystančios iš jausmo, faktiškai jį užgožia ir, matyt, tuo paaiškkinamas nepernelyg platus jo pripažinimas psichologijoje. To padarinys – anksčiau minėtas emocinio gyvenimo, kaip izoliuotų reakcijų sekos, supratimas.

Iš tikro emocijas teisingiau būtų įsivaizduoti organizuotas į funkcines sistemas, kuriose *pagrindiniai* emociniai reiškiniai, užimantys hierarchiškai aukščiausią padėtį, yra jausmai. Jie nukreipti į tiesiogiai poreikiams (motyvacijai) svarbius objektus, ir tuos poreikius subjektyviai išreiškia. Veikiant, tenkinant poreikius, kintant situacijai, iš jausmo išsivysto *išvestinės* emocijos, nukreiptos į atskiras situacijos detales; jausmo atžvilgiu jos gali būti tiek specifinės, tiek ir universalios, sukkeliamos skirtingų jausmų (pvz., pyktis). Jei situacinės emocijos patikslina ir konkretizuoja jausmą, savitai jį pra-

tėsia², tai jausmas joms yra tam tikra prasme *fonas*, nuo kurio jos priklauso ir kuriam pasireiškia. Tačiau jausmai – ne vieninteliai tokio pobūdžio emociniai reiškiniai.

2. *Nuotaika* – tai, be abejo, būdingiausias ir plačiausiai pripažįstamas foninis emocinis išgyvenimas. Žodynuose ji apibūdinama kaip “(...) ilgokai trunkanti, palyginti pastovi vidutinio ar mažo intensyvumo psichinė būseną, kuri yra teigiamas arba neigiamas individo psichinio gyvenimo emocinis fonas” (Psichologijos..., 1993, p. 193). Toliau nurodoma, kad nuotaika yra žmogaus reakcija ne į patį įvykį, bet į jo reikšmę visiems kitiems gyvenimo planams bei interesams (nors kartais keičiasi be priežasties), kad ji gali daryti įtaką situacinėms emocinėms reakcijoms į įvykį, būti konkreti arba neapibrėžta.

Panašiai nuotaikos apibūdinamos ir kituose literatūros šaltiniuose: taip pat pabrėžiama, kad paprastai ji yra silpnesnė ir ilgiau trunkanti už situacines emocijas, dažnai būna nukreipta į neapibrėžtą objektą, apibūdinama kaip “(...) nuostata reaguoti tam tikru emociju būdu ir išgyventi tam tikrus jausmus” (Wessman, 1979, p. 75–76). Aišku, konkrečios nuotaikų teorijos paįvairina jų aprašymus, išsakydamos panašaus pobūdžio teiginius pagal savo tradicijas: biheivoristai pabrėžia nuotaikos poveikį elgsenai, kognityvistai – pažintiniams vertinimams ir pan. Vykdomi dar fiziologiniai (Pribram, 1969) bei empiriniai nuotaikų tyrimai; pastarieji parodė gana įvairią nuotaikų įtaką psichiniams procesams (Ehrlichman, Halpern, 1988; Forgas ir kt., 1988; Kenealy, 1988; Small, 1986; Wessman, Ricks, 1966).

Žvilgsnis į nuotaiką, kaip į foninį emocinį išgyvenimą, ypač išryškina jos globalinės paskirties klausimą. Iš tiesų, jeigu nuotaika daro įtaką situacinėms emocijoms atsirasti, kuo ji skiriasi nuo panašiai pasireiškiančio jausmo? Jeigu jausmas išreiškia poreikį ir nukreiptas į jo objektą, tai ką išreiškia, nuo ko priklauso ir į ką nukreipta nuotaika? Šiuos klausimus verta pasiaiškinti, nors tikėtis rasti į juos išsamius atsakymus šiuo metu maža vilties.

Depresija yra viena iš ryškiausių ir ko gero, daugiausiai tirtų nuotaikos atmainų (žr. Becker, 1974; Jacobson, 1971). Reaktyvinė depresija paprastai atsiranda po stiprių, sukreciančių gyvenimo įvykių (lūkesčių neišsipildymo, skaudžios netekties), taigi jau esant pastoviam emociniam santykiui (jausmui) ir įvykus jo frustracijai. Tie patys įvykiai sukelia ir situacines emocijas (žmogus būna sukretas, apimtas liūdesio, nevil-

² “Žmogus, mylintis kitą žmogų ar objektą, išgyvena švelnumo emociją būdamas šalia jo, nerimą arba baimę, kai jis pavojuje, pyktį, kai jam grasinama, liūdesį, kai jį praranda, džiaugsmą, kai objektui viskas puikiai kloiiasi ar jis sugrįžta, padėką tam, kas daro mylimajam gera ir t. t.” (McDougall, 1936, p. 106)

ties), kurios, būdamos ryškiausiais emocinio gyvenimo įvykiais, nustelbia, maskuoja kitus jo pasireiškimus. Depresija išryškėja vėliau, kai baigiasi ūmus situacinis išgyvenimas, tačiau ilgai išlieka savotiškas jo gausmas, įvairūs sukrėtimo palikti pėdsakai: “Dominuojanti depresijos savybė – liūdesio jausmas. Kitos savybės – tai neigiamas savivaizdis, žmonių vengimas, apetito neturėjimas, pastovios mintys apie mirtį ir savižudybę, nesugebėjimas susikaupti, bendro aktyvumo bei agresyvumo pokyčiai” (Klein, 1982, p. 315).

Palyginti su situacine emocija, depresija yra žymiai platesnio pobūdžio reakcija: ji ne tik ilgiau trunka, bet ir plačiau pasireiškia, nukreipta ne tiek į sukrėtusį įvykį, kiek į visą gyvenimą, ir daro jį mažiau mielą. Būdama atsakas į vieno iš poreikių frustraciją, depresija riboja kitų poreikių tenkinimą, kadangi jos metu maistas, dominavimas, pasiekimai, seksas nebeįgyja tos prasmės, kurią paprastai turi.

Taigi reaktyvinės depresijos pavyzdys rodo, kad nuotaika kartais kyla, kaip ir situacinės emocijos, iš jausmo, ir pasireiškia kaip papildomas foninis išgyvenimas, palengvinantis vienų ir ribojantis kitų emocijų išsivystymą. Tokiais atvejais emocijos kyla ne iš nuotaikos, tačiau tai, kad jos kyla, nuo nuotaikos priklauso. Įžeidimas, supykęs irzlios būsenos žmogų, kitą sykį, kai jis bus džiugios, žaismingos nuotaikos, gali būti net nepastebėtas. Pykčio šaltinis – ne nuotaika, o pažeistos ambicijos, bet nuo nuotaikos priklauso, ar bus toks pažeidimas įžvelgtas, kitaip sakant, ji nustato pykčio reakcijos slenkstį. Per tokius emocijų “slenksčių” poslinkius, sudaromus nuotaikų, atsiranda galimybė derinti atskirus poreikius ir reguliuoti bendrą emocinio gyvenimo modalumą, džiaugsmo, agresijos, atsargumo ir kt. dominavimą.

Aišku, kad nuotaikos gyvenime pasireiškia įvairiau ir ne visuomet gali būti interpretuojamos kaip antriniai, išvestiniai foniniai išgyvenimai. Tačiau toks jų pasireiškimas yra, berods, vienas iš svarbiausiųjų. Jis rodo, kad foninė elgsenos reguliacija, atliekama emocinių reiškinų, yra gana sudėtinga, apimanti daug atvejų.

3. Dar vienas iš tokių atvejų gali būti išskirtas, remiantis W. Wundto idėjomis (Вундт, t. 2, 3, be metų; 1912). Tos idėjos ne tik atskleidžia ypatingą foninių emocijų išgyvenimų atmainą, bet dar turi ir platesnę teorinę reikšmę, kadangi formuluoja naują, ir dabar tebeaktualų psichikos supratimą. Jis nėra plačiai žinomas dėl, matyt, paplitusio, nors ir ginčytino, W. Wundto koncepcijos vertinimo kaip atgyvenusios. Kaip rašė D. Brinkmannas, “Wilhelmas Wundtas laikomas dar ir šiandien vien tik eksperimentinės psichologijos kūrėju ir svarbiausiu atstovu. Bet jo reikšmė glūdi ir toje pasaulėžiūroje, su kuria jis ėjo prie (...) psichinių apraiškų nagrinėjimo” (1939, p. 207). Jo koncepcija tik pagal išorinius požymius panaši į mechaninio elementų jungimosi psi-

chologiją, dar vadintą “stangrių, kietų kaladėlių” psichologija. Priešingai, “centriniai W. Wundto laimėjimu pasirodė kaip tik jo pastangos nugalėti “stangriųjų kaladėlių” teoriją” (p. 203). Būtent dėl to W. Wundto teorija “sudaro svarbius pagrindus daugielyvių visybės psichologijos teorijai, taip, pvz., vadin. Leipzigo mokyklai” (p. 255).

W. Wundtas skyrė du toliau nedalijamus psichinius elementus, kuriems jungiantis susidaro sudėtingesni psichiniai reiškiniai – pojūčius ir *jausmus*³. Jausmas suprantamas kaip “*subjektyvus dvasinio gyvenimo elementas*” (Вундт, т. 3, p. 125). Tačiau jį sukelia tiek kiekvienas pojūtis, tiek sudėtingesni vaizdai. Pastovus ir visuotinis psichiškai atspindimo turinio emocinis išgyvenimas yra vienas iš svarbiausių aptariamose koncepcijos teiginių; jis tvirtina, kad viską, ką individas suvokia, įsivaizduoja, išmąsto ir kt., lydi tam tikras jausmas, papildomas emocinio įspūdžio, todėl bet kuris turinys psichiniame vaizde atspindimas dvigubai – pažintinių procesų ir, be to, jausmų pagrindu.

Koncepcijos visybiškumas pasireiškia tuo, kad joje visi įmanomi jausmai sudaro bendrą vientisą kontinuumą, kurį W. Wundtas vaizdavo kaip trimatę hedoninę erdvę su dvipolėmis ašimis, atitinkančiomis tokius jausmo kokybės parametrus: malonumą ir nemalonumą, sujaudinimą ir nuraminimą, įtampą ir atsipalaidavimą. Net pats paprasčiausias jausmas turi tam tikrą visų trijų parametrų išraišką, todėl gali būti pavaizduotas hedoninėje erdvėje kaip taškas, kurio padėtis ašių sistemos atžvilgiu rodytų jausmo kokybę, o atstumas nuo ašių susikirtimo taško – intensyvumą.

Kadangi kiekvienu metu individas patiria daugybę pojūčių ir sudėtingesnių psichinių reiškinį ir kadangi kiekvienas iš jų sukelia savo jausmą, hedoninė erdvė bet kuriuo momentu yra pripildyta daugybės jausmų. Kadangi psichinis procesas nestovi vietoje, keičiantis jo turiniui nuolat kinta ir daugybė išgyvenamų jausmų. Visi šie vienu metu egzistuojantys ir sekantys vienas kitą jausmai nuolat sąveikauja. Šio proceso pagrindinė kryptis – elementarių jausmų jungimasis į vis labiau apibendrintus jausmus. Dėl tokio jungimosi pradinis daugybės elementarių jausmų chaosas susiorganizuoja į hierarchizuotą sudėtingėjančių jausmų piramidę, kurios viršuje – visybiškas jausmas, atitinkantis visą situaciją.

---

³ Terminas “jausmas” čia turi jau kitą, platesnę prasmę, atitinkančią anglų kalbos žodį “feeling”; rusų kalboje, kaip ir lietuvių, dažniausiai vartojamas tas pats terminas “чувство”, nors kartais siūlomas variantas “чувствоощущение” (pvz., *Ipom*, 1984). Elementarūs jausmai kartais vadinami “emociniu pojūčių tonu” (Kiesow, 1928; *Psichologijos...*, 1993, p. 76). Toliau straipsnyje, kai to reikės, bus nurodoma, siurajaja ar plačiau prasmė vartojamas terminas.

Tik viršutiniai tokios jausmų hierachijos sluoksniai būna, nors ne visuomet, žmogaus įsisąmoninti. Elementarūs jausmai ir jų sąveika paprastai nėra reflektuojami. Žiūrovas, stebintis spektaklį, gal dar atseka tai, kokį jausmą jam sukelia scenos dekoracijos, tačiau vargu ar jis pastebi jausmus, sukeltus dekoracijų detalių, spalvos, apšvietimo ir pan. Bet greičiausiai jis nespės atkreipti dėmesio ir į pirmąjį jausmą, kadangi tuo pat metu jis išgyvens dar jausmus, sukkeliamus muzikos, kiekvieno aktoriaus, jo judesių, intonacijų, pasakytų žodžių ir kt., kiekvieną momentą besijungiančius į apibendrintą jausmą, atitinkantį visą situaciją. Panašiai vyksta ir sekančių vienas kitą jausmų jungimasis; jis svarbus, pavyzdžiui, suvokiant muzikinę melodiją ar kurį kitą besivystantį laike procesą.

Svarbią W. Wundto koncepcijos dalį sudaro teiginiai, aiškinantys jausmų funkcinę paskirtį. Visų pirma, būtent jie daro psichinį atspindėjimą visybišku, jį struktūruoja: tik dėl jausmų jungimosi mes suvokiame ne garsų seką, o melodiją, ne ovalą su taškais ir brūkšneliais, o žmogaus veido schemą ir t. t. Taigi jausmų susiliejimas yra percepcinės organizacijos ir kitų fenomenų, nustatytų geštalto psichologijos, mechanizmas.

Antra, jausmai pasireiškia kaip grandis, jungianti atskiras idėjas, vaizdus, mintis: būtent dėl tam tikros situacijos, žmogaus ar anekdoto, sukulto jausmo mes prisimename kitą situaciją ir t. t., kadaise sukėlusią panašų jausmą. Tokį jausmo pasireiškimą ypač išryškina atvejai, kai šis procesas lyg įstringa, ir žmogus, aiškiai jausdamas, kad kažką panašaus yra matęs ar girdėjęs, negali prisiminti, ką būtent (Yarmey, 1973). Jungdami atskirus vaizdus ir idėjas į vientisą „sąmonės srautą“, jausmai pasireiškia kaip asociacijų mechanizmas.

Pagaliau trečia: jausmai, jų sąveika yra pagrindas kilti situacinėms emocijoms, kurias W. Wundtas vadina afektais, pirmoji jų išsivystymo stadija: “Kiekvienas stipresnis jausmas sukelia afektą” (Вундт, t. 3, p. 248). Kadangi afektas, savo ruožtu, yra pagrindas valios aktui, “jausmas gali būti suprantamas kaip valingo veiksmo pradžia, panašiai kaip ir valia gali būti suprantama kaip sudėtingas jausmo procesas, o afektas – kaip tarpinė grandis tarp vieno ir kito” (Вундт, 1912, p. 157).

Taigi sudėtinga, pastoviai vykstanti ir be galo įvairi daugybės jausmų sąveika yra pagal W. Wundtą tas fonas, kuriame vystosi ne tik situacinės emocijos – afektai, bet ir valios reiškiniai, norai bei jų skatinami poelgiai. Tokio situacinio emocijų vystymosi ypatumus bus lengviau suprasti, palyginus jį su kitais, anksčiau aptartais vystymosi atvejais.

Jausmą siaurąja prasme situacinės emocijos konkretizuoja, išvysto, pratęsia, nuotaika situacines emocijas, kylančias nepriklausomai nuo jos, sustiprina arba prislopi-

na, o jausmui plačiaja prasme tokios emocijos ateina į pagalbą. Iš tiesų, tokie jausmai – palyginti pasyvūs emociniai reiškiniai, jų paskirtis – sekti įvykius, nuolat į juos rezonuoti, įvertinti jų dabartinę ir potencialią reikšmę. Kai tie vertinimai rodo, kad vyksta arba gali vykti kai kas svarbaus, jausmai išsikviečia patalkinti aktyvesnius emocinius reiškinius – situacines emocijas, kurios šiaip ar taip ima tą svarbą tvarkyti.

Jeigu visus tris aptartus foninių emocijų pasireiškimus pavyktų apjungti ir paaiškinti vieningoje teorinėje schemeje (įterpus, pavyzdžiui, į hedoninę erdvę nuotaiką ir jausmą siaurąja prasme), turėtume, matyt, realesnį vaizdą apie emocijų reiškinį vykdomą foninę elgsenos reguliaciją. Tačiau tai būtų užduotis tolesnei atečiai, kadangi šių dienų psichologija nėra pakankamai suvokusi pačios idėjos apie foninę emocijų reguliaciją. Atkreipti į ją dėmesį buvo vienas iš šio straipsnio tikslų.

Literatūra

1. Becker J. *Depression: Theory and Research*. Washington, 1974.
2. Brinkmannas D. Visybės teorijos naujoje psichologijoje // *Mokykla ir gyvenimas*. Nr. 7/8, 9/10, 1939.
3. Burt C. *The Young Delinquent*. New York, 1945.
4. Ehrlichman H., Halpern J. N. *Affect and Memory: Effects of Pleasant and Unpleasant Odors on Retrieval of Happy and Unhappy Memories* // *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 55(5), 1988.
5. Forgas J. P., Burnham D. K., Trimboli C. *Mood, Memory and Social Judgments in Children* // *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 54(4), 1988.
6. Jacobson E. *Depression: Comparative Studies of Normal, Neurotic and Psychotic Conditions*. New York, 1971.
7. Kenealy P. *Validation of a Music Mood Induction Procedure: Some Preliminary Findings* // *Cognition and Emotion*. Vol. 2(1), 1988.
8. Kiesow F. *The Feeling-Tone of Sensation* // M. L. Reymert (ed.). *Feelings and Emotions*. Worcester, 1928.
9. Klein S. B. *Motivation: Biosocial Approaches*. New York, 1982.
10. Krueger F. *The Essence of Feeling* // M. L. Reymert (ed.). *Feelings and Emotions*. Worcester, 1928.
11. McDougall W. *The Energies of Men*. London, 1933.
12. McDougall W. *An Introduction to Social Psychology*. London, 1936.

13. Phillips M. The Education of Emotion through Sentiment Development. London, 1937.
14. Pribram K. H. (ed.). Mood, States and Mind. Harmondsworth, 1969.
15. *Psichologijos žodynas*. V., 1993.
16. Shand A. F. The Foundations of Character: Being a Study of the Tendencies of the Emotions and Sentiments. London, 1926.
17. Shand A. F. The Nature of Emotional Systems // M. B. Arnold (ed.). The Nature of Emotion. Baltimore, 1968.
18. Small S. A. The Effect of Mood on Word Recognition // *Bulletin of the Psychonomic Society*. Vol. 23(6), 1986.
19. Stern W. "Ernstspiel" and the Affective Life // M. L. Reymert (ed.). *Feelings and Emotions*. Worcester, 1928.
20. Wellek A. Emotional Polarity in Personality Structure // M. B. Arnold (ed.). *Feelings and Emotions*. New York, 1970.
21. Wessman A. E. Moods: Their Personal Dynamics and Significance // C. E. Izard (ed.). *Emotions in Personality and Psychopathology*. New York, 1979.
22. Wessman A. E., Ricks D. F. *Mood and Personality*. New York, 1966.
23. Yarmey A. D. I Recognize your Face but I Can't Remember your Name: Further Evidence on the Tip-of-on-Tongue Phenomenon // *Memory and Cognition*. Vol. 1(3), 1973.
24. Виллонас В. К. *Психологические механизмы мотивации человека*. Москва, 1990.
25. Вундт В. *Основы физиологической психологии*. Т. 2, 3. Санкт Петербург, без года.
26. Вундт В. *Очерки психологии*. Москва, 1912.
27. Грот Н. *Психология чувствований* // В. К. Виллонас, Ю. Б. Гиппенрейтер (ред-ы). *Психология эмоций*. Москва, 1984.
28. Ковалев А. Г. О чувствах и эмоциях // *Вопросы психологии*, N.4, 1957.
29. Крюгер Ф. *Сущность эмоционального переживания* // В. К. Виллонас, Ю. Б. Гиппенрейтер (ред-ы). *Психология эмоций*. Москва, 1984.
30. Смирнов В. М., Трохачев А. И. О психологии, психопатологии и физиологии эмоций // В. С. Дерябин (ред.). *Чувства, влечения, эмоции*. Ленинград, 1974.
31. Якобсон П. М. *Психология чувств*. Москва, 1958.

BACKGROUND EMOTIONAL EXPERIENCES

V. VILIŪNAS

Summary

The article discusses one aspect of emotional interaction, namely, the influence of already existing emotional states on the rise of situational emotions. Three cases of such influence were distinguished:

- 1) the development of emotions from sentiment;
- 2) the dependence of emotions on mood; and
- 3) the development of emotions from feelings (in the Wundtian sense).

Interpretation of feelings in W. Wundt's conception is extensively discussed.